művészet, hobby,

d. Ahová a szívünk vezet... (Világnézeti, elvi alapokon nyugvó közösségek: vallások, humanitárius szervezetek, cserkészet stb.)

e. Mi a "közös" a közösségekben? (Hely, ahol megértenek, támogatnak, erősítenek. A lelki biztonságot nyújtó háttér. Közös fellépési lehetőség a gyűlölet, önzés, erőszak ellen. Lehetőség az erők egyesítésére. Alkalom a kulturált emberi kapcsolatok, a vitakészség, a tolerancia, az aktív szeretet elsajátítására. Az átfogható létszámú – embertől emberig érő – közösségek hálózatának társadalom-formáló funkciója van.

4. Közös otthonunk a Föld

A témának két fő oldala van: Az ember védelme, A környezet védelme

a. "Szent az élet" (Abortusz, halálbüntetés, háború) az élet elvételének meg nem engedhető módozatai, az erőszak megnyilvánulásai. "Ne vedd el azt, amit képtelen vagy visszaadni!")

b. "És ha a másik erősebb?" (Az erőszak erőszakot szül, és nem old meg semmit!)

c. "Egy Föld van!" (Nem jelent reális erőkülönbséget, hogy az egyik fél ötször, a másik "csak" kétszer képes a Föld elpusztítására!)

d. "Éhezők kinyújtott karja vádol" (Százmilliók éheznek a földön. Egyetlen világhatalom katonai költségvetéséből minden éhezőt meg lehetne etetni!)

e. "Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni..." (A gyűlölet, fajgyűlölet, nacionalizmus emberellenessége. Az elidegenedés korában az egyetlen hatékony fegyver, a szeretet világméretű terjedése!)

A környezet védelme

a. "Nem akarunk tüdőbeteg Földet" (A Föld "tüdeje" a növényvilág. A felelőtlen erdőirtások, a túlzásba vitt vegyszerezés, a levegő felelőtlen szennyezése, már az élővilág egészét veszélyezteti!)

b. "Természetbarát" környezetet! (A műanyagok veszélyei, a túlzások elkerülése.

c. Óvd, hogy óvhasson! (Szeresd, gondozd a természetet, fákat, növényeket!)

d. Használd a tested rendeltetésszerűen! (A mozgásszegény életmód veszélyei. Fuss, gyalogolj, kerékpározz, ússz, járd a természetet!)

e. Ne mérgezd magad! (Ártalmas szenvedélyek: kábítószer, alkohol, dohányzás)

A tematika gazdagsága az adott – heti kétórás – órakeretet is feszegeti. A tanulók meglepően érdeklődőek. A tapasztalatok alapján változások is várhatók. Lesz téma, ami ezután kerül az érdeklődés alapján tárgyalásra. Amit az eddigiek szerint már megállapíthattunk: szükséges, hogy a tanulókkal az élet naponta fölmerülő problémáiról, komolyan beszélgessünk. A tárgy a pedagógustól követeli a legnagyobb – naprakész – felkészültséget. Nem világnézetet akarunk erőltetni senkire, csupán gondolkodni, átgondolt elvek alapján tudatosan élni szeretnénk megtanítani a tanulókat. Ezen az úton tartunk most az első, tapogatózó lépéseknél...

GYOMBOLAI MÁRTON

Katedrális-életmű

Egy bibliográfia ürügyén

A bibliográfia általában száraz, racionális-informatív "műfaj", de ez a címjegyzék, Mészáros István szakirodalmi tevékenységének bibliográfiája heves érzelmeket váltott ki bennem. Elnézést kérek, hogy – a füzet ismertetése ürügyén – inkább ezekről az érzelmekről szólok. Meggyőződésem ugyanis, hogy sokunkban, egykori tanítványokban, mostani barátokban, tisztelőkben hullámoznak ezek az érzelmek...

Csodálatosan gazdag az az életmű, amely a bibliográfiából tükröződik-sugárzik. Csupán önálló könyvből és füzetből negyven Mészáros-mű sorakozik elénk. Előfordul, hogy egyetlen év alatt csaknem ennyi tanulmány, cikk született a Tanár Úr tollából. S mennyi műfajban, milyen változatosan szólalt meg tisztán csengő, önmagát (eszméit) mindig vállaló tartalommal! Monográfiák, elmélyült tanulmányok, összehasonlító elemzések, vitacikkek, tömör recenziók és szellemes glosszák sorjáznak elénk e füzetből, amely Mészáros István, a Tanár Úr 65. születésnapjára készült. Készítették hálás tanítványai – *dr. Csehi Lajossal* élükön (ő a kötet felelős szerkesztője).

Jól tették kedves Barátaim, hogy a két "kerekebb" évforduló (a 60. és 70. születésnap) közötti félúton megálltatok egy lélegzetvételnyi időre, s bibliográfiába foglaltátok a Tanár Úr bizonyára eddig is számon tartott, gyűjtött munkáit! Mert sokan vagyunk – akár a "szerencsések" közül, akiket tanított Mészáros István, akár azok közül, akiket nem az egyetem katedrájáról oktatott,

akik – mint jómagam is – "tanárunkká fogadtuk" őt –, szóval sokan vagyunk, akik büszkén és reménykedve, példaképet találva, sőt erőt merítve kedves mosolygó szeméből – könyvtárunk legféltettebb kincseként őrizzük majd e szerény kivitelezésű, ám annál tartalmasabb, gazdagabb füzetet...

Azok a szerencsések, akik Mészáros Tanár Úrhoz írhatták szakdolgozatukat, doktori értekezésüket vagy kandidátusi disszertációjukat, művükkel (nem egy kiemelkedően érdekes, szép dolgozat) bekerültek a füzet második felébe. Nem tudom, hányan vannak abban a kivételes helyzetben, mint Mészáros István, hogy rendszerváltozás idején sem kell egyetlen témáját és tanítványát sem megtagadnia. Büszkén vállalhatják egymást: tanár és tanítványai. Hogy csak néhányat említsek az ismertebbek közül: *Pukánszky Béla* Szegedről, *Szabóné Fehér Erzsébet* Sárospatakról, *Kováts Gyuláné* Nyíregyházáról, *Lengyelfalusi Tamás* Nyitráról, *Szederkényi János* Esztergomból, *Parázsó Lenke* Egerből, *Horánszky Nándor* Budapestről, *Bognár László Gábor*, *Orbán Éva*, *Mezey Károly* s természetesen *Csehi Lajos* – Budapestről.

Nagy tehát a Tanár Úr családja, amelynek fogadott gyermekei vagyunk mi, akik Mészáros István tartalmas és eleven írásaiból, élvezetes előadásaiból – és rövid beszélgetésekből – tanulhattunk.

Írásait, könyveit visszamenően és ismételten fellapozzuk, idézzük, használjuk. De talán ezek tartalmánál is többet jelent számunkra az a példa, amelyet szilárd meggyőződésből, egyenes gerincből és állhatatosságból, bátorságból mutatott nekünk a Tanár Úr. Mert bizony hány tanárember (különösen egyetemi) akadt, aki a múlt évtizedekben is vállalta hitét, meggyőződését, szorgalmasan írt a pedagógiai lapokba, napilapokba – és hitéleti újságokba egyaránt?! Igaz nem is nagyon "díjazták", sokáig inkább megtűrték (s talán tisztelték is kissé), csak az utóbbi években kapott méltó elismeréseket. Maga mondta nevetve, hogy sohasem kapott kutatási kereteket, pénzeket; amit kutatott, írt, saját erejéből, forrásából tette. Mészáros István olyan "egyszemélyes kutatóközpont" volt, aki céltudatosan, hatalmas nyugalommal és derűvel, sohasem kérve, inkább mindig adva, gazdagította kultúránkat. Még egy gépíró-adminisztrátora sem volt soha, nemhogy "segéderők", kiszolgálók hada, mint a legtöbb kutatásszervezőnek! Neki csak hivatása van, ez készteti arra, hogy újra és újra leüljön öreg írógépe mellé, s sort sor alá róva megírja mindig súlyos mondanivalóval, friss újdonsággal kecsegtető munkáit.

Tudom, akadnak, akik irigylik ezért a termékenységért, ezért a példátlan teljesítményért. (Nem emlékszem, hogy – akár történeti távlatokban is – akadna hasonló tanári és írói teljesítményt nyújtó pedagógusunk!)

Nekem külön öröm, hogy Mészáros tanár úr egyik kiemelkedően fontos, gyakori témája a tankönyv, a tankönyvtörténet. A legjobb tankönyvelméleti szakembernek tartom, noha ő szerényen elhárítja ezt. Csak az a kár, hogy nem vállal operatív feladatot a magyar tankönyvügy érdekében. Kutatási eredményei, tanításai azonban még így is meghatározóak, mérvadóak számunkra, akik kemény csatákat vívunk a tananyagszervezés korszerűsítéséért, a tankönyvkutatás bázisának kiépítéséért.

Mások mást tanulhatnak Mészáros István műveiből. Életműve olyan, mint egy hatalmas katedrális, amelynek gótikus ívei a magasba mutatnak, színes mozaik-ablakai ámulattal töltenek el.

Bízunk abban, hogy noha máris egész ez a mű, a 65. évet követően tovább építi, díszíti Mesterünk: Mészáros István.

Dr. Mészáros István Apáczai-díjas neveléstörténész, a neveléstudományok doktora szakirodalmi tevékenységének bibliográfiája. Kiadta a Neveléstörténeti Munkaközösség, Budapest, 1992. 64 o.

KARLOVITZ JÁNOS

Szenny és jóság: Aranykoporsó

"Korán kezdtük mink a kiegyezést nagyon s azóta is mindig ezt csináljuk. (Mégpedig úgy, hogy mindig belevesztünk.) A szent víz ellocsolta a szent tüzet, de a hamu alatt még pislogott a parázs száz esztendeig. Bujdosott a pogányság, de megvolt, életben-halálban. A halott a keresztény Istenhez ment, ez volt a tanítás, a hivatalos regula, tehát keresztbe tették a karját... De mit lehet tudni, mi az igazság? Hátha az, amiről az öreg vajákosok súgnak-búgnak pásztortűznél, holdas